

**Ammatillinen kuntoutus tutuksi
- toimivia käytäntöjä ja monia
mahdollisuuksia**

Työpajapäivät 22.4.2009, Tampere

Ellen Vogt

Esityksen rakenne

- Historiaa ja lainsäädäntöä
- Kuntoutuksen kokonaisjärjestelmä
- Ammatillisen kuntoutuksen vastuunjako
- Erilaisia palveluja ja menetelmiä
- Miten ohjaan asiakastani ammatilliseen kuntoutukseen?
- Pohdintaa ja keskustelua

Lyhyt oppimäärä kuntoutuksen historiasta

1942 Sotainvalidien työhuoltolaki

1946 Invalidihuoltolaki

1960-70 -luvulla monen tahon kustantamaksi

- Lääkintöhallitus ohjeisti

1980-luvulla julkisen terveydenhuollon ja sosiaalitoimen vastuulle

- 1984 vammaispalvelulaki korvasi invalidihuoltolain

1991 koko kuntoutuslainsäädäntö uudistui

- ennalta ehkäisy

2003 Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä

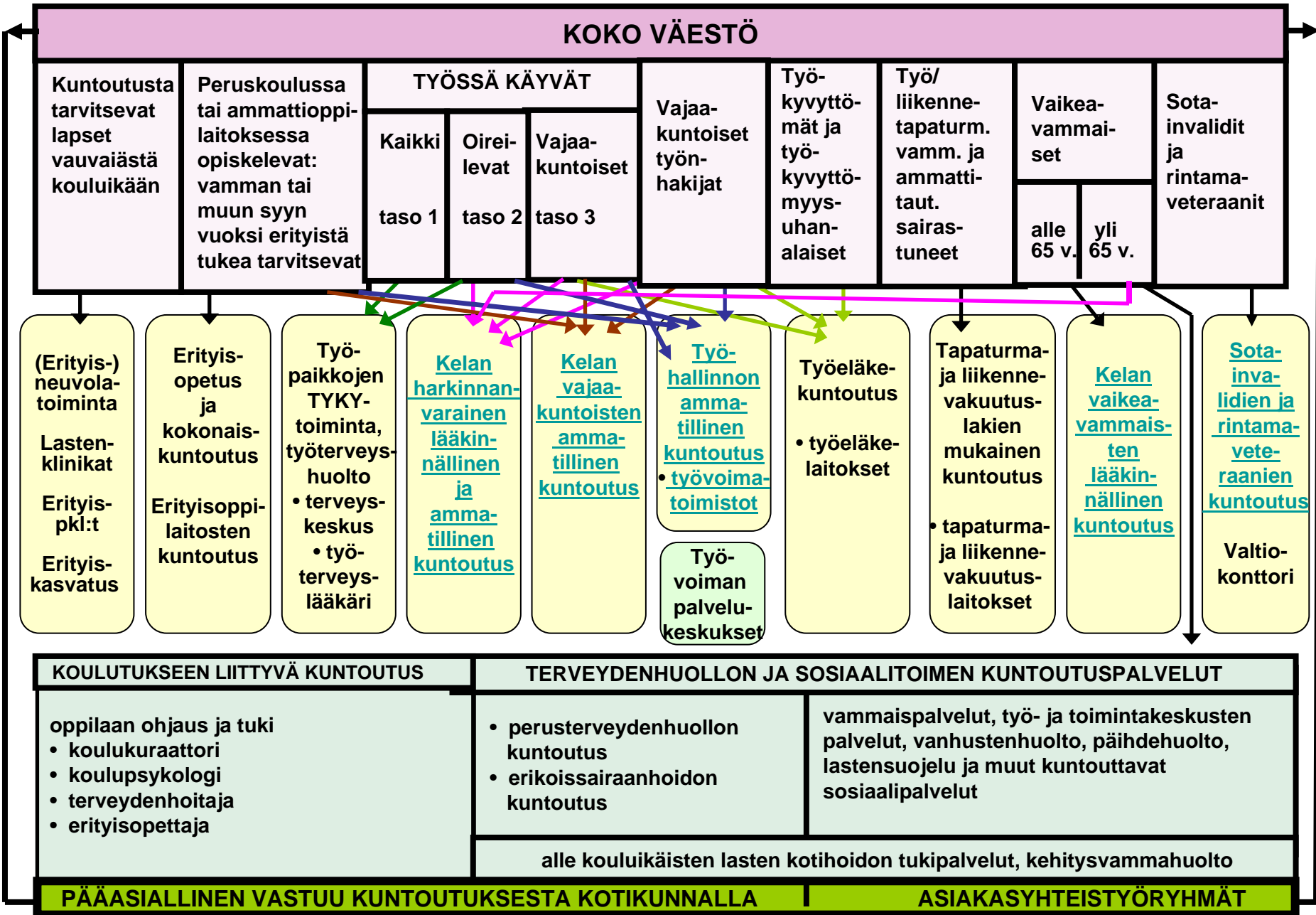
2004 -> Eläkeuudistus ja samalla myös muutoksia kuntoutuslainsäädäntöön

- vastuunjako, käsittemuutoksia

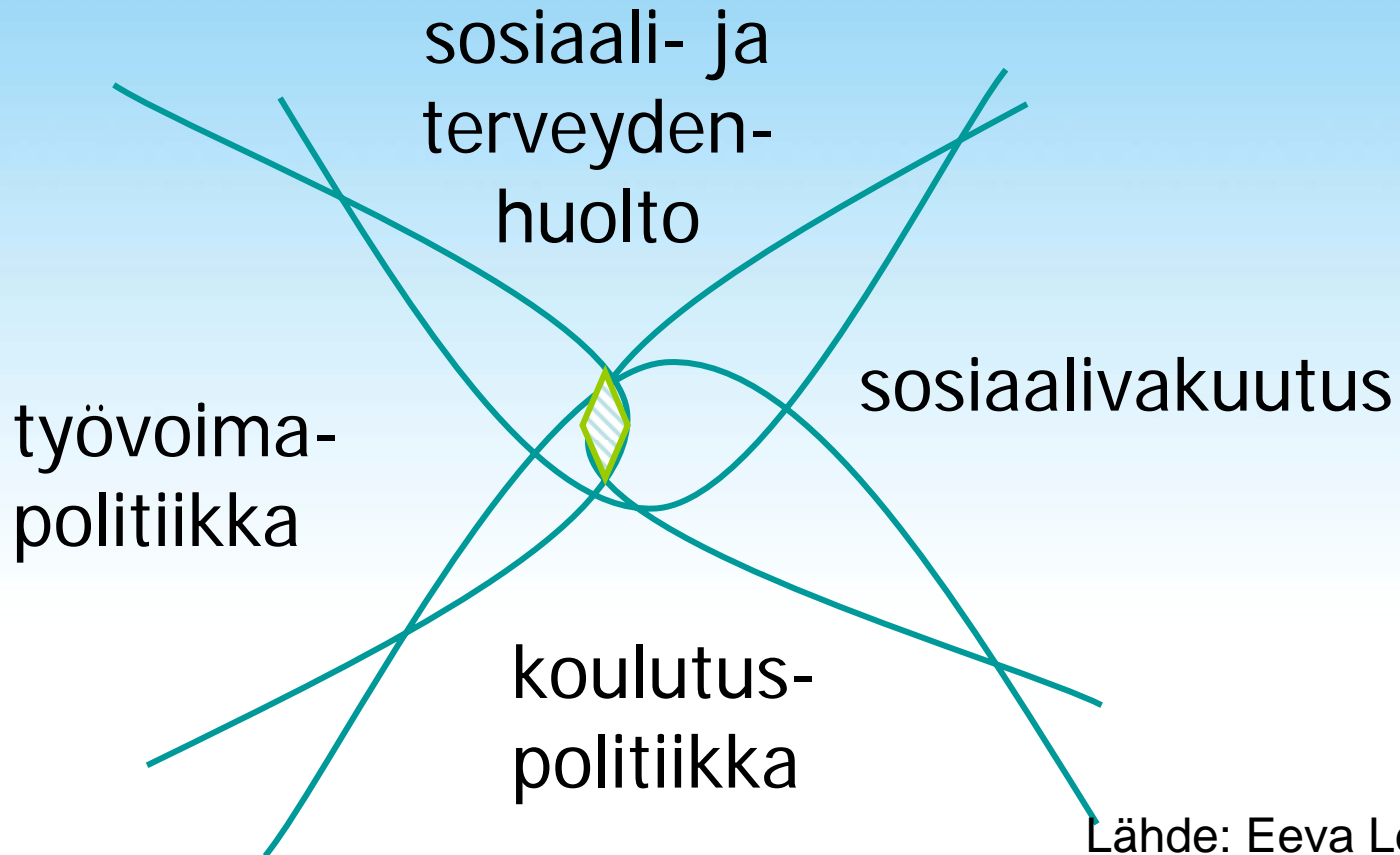
Kuntoutuksesta säädetty vastuita:

- terveydenhuollolle
  - sosiaalitoimelle
  - Kelalle
  - muille vakuutuslaitoksille
  - koulutoimelle
  - työ- ja elinkeinohallinnolle
  - kehitysvammapiireille
-

KAAVIOKUVA SUOMALAISESTA KUNTOUTUSJÄRJESTELMÄSTÄ

"Kuntoutus toimii yhteiskunnallisena tasapainottajana" ...

Lähde: Eeva Leino 2006

Kuntoutuksen perinteinen nelijako

- Toimintakykykuntoutus (lääkinnällinen kuntoutus)
- Ammatillinen kuntoutus
- Kasvatuksellinen kuntoutus
- Sosiaalinen kuntoutus
  - Toimii kuntoutuspalvelujen toteuttamis- ja kustannusvastuiden jäsentäjänä.
  - Yksittäisen kuntoutujan kuntoutusprosessissa tai palvelukokonaisuudessa on usein mukana elementtejä kaikista näistä osa-alueista.

Toimintakykykuntoutus = lääkinnällinen kuntoutus

- Tarkoituksena auttaa kuntoutujaa ylläpitämään tai parantamaan toimintakykyään sekä tukea hänen elämäntilanteensa hallintaa ja hänen itsenäistä suoriutumistaan päivittäisissä toiminnoissa.
- Toimenpiteitä ovat neuvonta, kuntoutustarvetta ja – mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset, terapiat ja kuntoutusjaksot, apuvälinepalvelut sekä sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus ja muut tukitoimet.
- Toteuttajina ja vastuutahoina kunta, Kela (mm. vaikeavammaisten lääkinällinen kuntoutus) ja tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöt

Kasvatuksellinen kuntoutus

- Vammaisen tai vajaakuntoisen lapsen tai aikuisen kasvatusta ja koulutusta, jotka usein edellyttävät erityisjärjestelyjä.
- Lähtökohtana yksilölliset tuen tarpeet.
- Tavoitteena on yksilöllisyyden ja elämänhallinnan kehittäminen kasvatuksen, opetuksen, oppilashuollon ja kuntoutuksen keinojen avulla.
- Päävastuu kunnilla. Lisäksi palveluja ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa toteuttavat erityisoppilaitokset, vammais- ja kansanterveysjärjestöt, erityishuollon kuntayhtymät sekä yliopistojen laitokset.

Murto, P. (1997). Kuntouttava integraatio. Kasvatuksellinen kuntoutus vammaista oppilasta tukemassa.

Sosiaalinen kuntoutus

- Tavoitteena saavuttaa ja palauttaa kuntoutuvan henkilön kyky selviytyä arkipäivän välttämättömistä toiminnoista, vuorovaikutussuhteista sekä oman toimintaympäristön rooleista.
- Tavoitteisiin pyritään luomalla edellytyksiä sosiaaliseen osallistumiseen ja sosiaalisten verkostojen toimivuuteen, tukemalla taloudellista turvallisuutta sekä helpottamalla asumista ja liikkumista.
- Problemaattinen määrittely
  - sosiaalinen näkökulma kuntoutuksen yläkäsitteenä vs. sosiaalinen kuntoutus erityistoimenpiteinä.
  - Yläkäsitteenä käytettäessä palautuu kuntoutuksen yleiseen sosiaalisen integraation tai inklusion tavoitteeseen.

Järvelä, S. & Laukkanen, M. (2000). Näkökulmia voimavaraistamiseen;
Vilkkumaa, I. (2004). Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa.

Ammatillinen kuntoutus 1/2

- Tavoitteena on parantaa tai ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansiomahdollisuuksia sekä tukea kuntoutujaa saamaan tai säilyttämään itselleen soveltuva työ, kohentamaan omaa työkykyään ja -valmiuksiaan sekä lisäämään integraatiota työhön muilla tavoilla.
- Toteutetaan useissa eri järjestelmissä ja lukuisin eri menetelmin ja toimenpitein.
- Vastuu ammatillisen kuntoutuksen järjestämisestä jakaantuu sosiaalivakuutuksen ja työ- ja elinkeinohallinnon kesken.
- Ammatillisesta kuntoutuksesta vastuussa oleva taho kustantaa kuntoutustoimenpiteiden ohella yleensä myös kuntoutuksen aikaisen toimeentuloturvan.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. (2004). Kuntoutuksen perusteet.

Ammatillinen kuntoutus 2/2

- Toimenpideperusteinen määrittely

Ammatillinen kuntoutus tarkoittaa sitä osaa kuntoutuksesta tai kuntoutusprosessista, jossa toteutetaan ammattiin tai työhön liittyviä toimenpiteitä kuten ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja, ammatillista koulutusta, työkokeilua, työhönvalmennusta tai muita työkykyisyyttä tai työllistymistä tukevia toimenpiteitä.

- Tavoiteperusteinen määrittely

Ammatillinen kuntoutus on toimintaa, jolla pyritään parantamaan kuntoutujien ammatillisia valmiuksia ja ammattitaitoa, kohentamaan heidän työkykyään sekä edistämään heidän työmahdollisuuksiaan ja integroitumistaan työelämään ja yhteiskuntaan.

Ammatillisen kuntoutuksen vastuutahot

- Kela
- Työeläkelaitokset
- Työ- ja elinkeinohallinto
- Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitokset (VKK ry.)
- Terveystieteiden tutkimuskeskus, työterveyshuolto

Keskeinen kuntoutuslainsäädäntö

- Työntekijän eläkelaki [395/2006](#)
- Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista [566/2005](#)
- Valtioneuvoston asetus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista [646/2005](#)
- Laki julkisesta työvoimapalvelusta [1295/2002](#)
- Asetus työvoimapalveluihin liittyvistä etuuksista [1253/1993](#)
- Liikennevakuutuslaki [279/1959](#)
- Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta [626/1991](#)
- Tapaturmavakuutuslaki [608/1948](#)
- Laki tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 625/1991
- Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä [497/2003](#)

Laista kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöstä lakiin kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä

Vanha laki (604/1991)

Tarkoitus:

- Palvelutarpeiden arviointi, palvelujen suunnittelu, asiakkaiden tarpeita vastaavien ratkaisujen etsiminen ja tarvittaessa lausuntojen antaminen
- Paikkaa kuntoutusta järjestävien viranomaisten yhteistyötä ja lisäämään kuntoutujan osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia.

Uusi laki (497/2003)

Voimaan 1.10.2003

Tarkoitus:

- Auttaa kuntoutujaa saamaan hänen tarvitsemansa kuntoutuspalvelut
- Edistää viranomaisyhteistyötä niissä tapauksissa, joissa edellytetään usean kuntoutusta järjestävän tahon yhteistyöstä.
- Edistää kuntoutujan asemaa ja osallistumista omaan kuntoutusprosessiinsa.

Lainsäädännön muutoksia 1/2

- Lain lähtökohtana on **edistää kuntoutujan asemaa ja osallistumista**
- **Opetusviranomainen** on mukana paikallisessa yhteistyöryhmässä
- Ryhmän toimikausi on neljä vuotta
  - Kunnan on tiedotettava ryhmän toiminnasta
  - Ryhmä voi jakaantua jaostoihin
  - Ryhmän on varmistettava, että asiakkaalla on **yhteyshenkilö** ja tarvittaessa nimettävä sellainen
- Asiakkaalla on **oikeus** osallistua asiansa käsittelyyn ryhmässä
- Kuntoutujalla, viranomaisilla, yhteisöllä tai laitoksella on **oikeus** saada asia käsiteltäväksi ryhmässä
- Kuntoutujalle on annettava selvitys kuntoutuksen vaihtoehtoista ja muista asioista
- Kuntoutujan **yksilölliset tarpeet** on otettava huomioon
- Yhteistyötoimikunnat
  - voivat olla sairaanhoitopiirien yhteisiä
  - yhteistyötoimikuntaan kuuluu myös kuntoutusasiakkaita edustavien järjestöjen edustajia
  - yhteistyötoimikunnat eivät käsittele yksittäisiä asiakastapauksia

Lainsäädännön muutoksia 2/2

- Aktiivi-muoto: ryhmän tehtävänä on nyt kehittää yhteistyötä (ennen suunnitella, edistää ja seurata)
- Ryhmän tulee seurata asiakkaiden kuntoutuksen toteutumista (ennen seuranta on liitetty vain viranomaistoimintaan)
- Asiakkaalta on oltava kirjallinen suostumus asian käsittelyyn (ennen vain suostumus)
- Asia on käsiteltävä viivytyksettä (ennen vain lausuntoihin liittyen)
- Asiakkaalta on oltava kirjallinen suostumus kannanottoihin (ennen vain suostumus)
- Yhteistyötoimikuntien toimikausi on neljä vuotta (ennen kolme vuotta)

Ammatillisen kuntoutuksen vastuunjako

Kelalla selvittelyvelvollisuus

- Sairausvakuutuslaki 12 luku 6 §
  - Kelan on **tarvittaessa** selvitettävä vakuutetun kuntoutustarve **viimeistään** silloin, kun vakuutetun sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan suorituspäivien lukumäärä ylittää 60 päivää.
- Kun sairauspäivärahaa on maksettu 150 päivää Kela lähettää kirjeen, jossa kerrotaan erilaisista kuntoutusmahdollisuuksista sekä eläkkeen tai muun korvauksen hakemisesta
- Sairauspäivärahaa maksetaan 300 arkipäivää
  - Työkyvyttömyyseläke, kuntoutustuki
- Käytännössä toimii heikosti
  - Kuntoutustarvetta aletaan selvittää usein vasta sairaspäivärahakauden päättyessä = lähes vuoden päästä sairastumisesta
  - Kuntoutujat eivät osaa hakeutua kuntoutukseen, eivät tiedä oikeuksistaan
- Huom! Ammatilliseen kuntoutukseen hakeutuminen ei edellytä sairauslomalla olemista!

Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitos

- Asiakkaalla todettu tai uhkaava työ- ja ansiokyvyn menetys työtapaturman, ammattitaudin tai liikennetapaturman vuoksi.
- Vireille tulo, kuntoutustarpeen ja – mahdollisuuksien selvittely, kuntoutussuunnitelman laadinta ja toteuttaminen, VKK ry
- Työpaikka/työterveyshuolto, opetushallinto, työhallinto, yksityinen terveydenhuolto ja erilaiset palveluntuottajat
- Etuudet: Päiväraha, tapaturmaeläke tai ansionmenetykskorvaus, kuntoutuksesta johtuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset.

Uusi uhkan käsite

- **Oikeus**, jos henkilöllä työkyvyttömyyden **uhka**
  - = tilanne, jossa on todennäköistä, että henkilölle ilman ammatillista kuntoutusta tulisi lähivuosina eli noin viiden vuoden ajanjaksolla myönnettäväksi työkyvyttömyyseläke.
- Kelan ja työeläkelaitosten lainsäädäntöön 1.1.2004
- Tarjotut toimenpiteet edelleen harkinnanvaraisia

Päätöksentekoon vaikuttava arviointi

- Erikseen harkitaan:

Voidaanko uhkaa vähentää nimenomaan ammatillisen kuntoutuksen keinoin vai ovatko esim. hoito ja lääkinnällinen kuntoutus etusijalla?

- Arviointiin vaikuttavat

hakijan ikä, ammatti, aikaisempi toiminta, koulutus ja sosiaalis-taloudelliset seikat sekä se, johtaako haettu kuntoutus todennäköisesti hakijan terveydentilalle

- sopivassa työssä jatkamiseen, työhön palaamiseen tai työelämään siirtymiseen.
- Työeläkelaitosten on lisäksi kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta harkitessaan otettava huomioon, millainen yhteys hakijalla on työelämään.

Työeläkelaitosten vastuualue

- Vastaavat niiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta, joiden työansioiden määrä kuntoutushakemusta edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana on vähintään 25 133,40 euroa (vuoden 2004 indeksitasossa). Lisäksi henkilön tulee olla vakiintunut työelämään eli hänellä on yhdessä tai useammassa työsuhteessa tai yrittäjätoiminnassa vakiintunut työhistoria.
- Työeläkekuntoutus mahdollista siis vain niille henkilöille, jotka ovat
  - 1) vakiintuneet työelämään
  - 2) joiden yhteys työelämään ei ole katkennut ja
  - 3) joiden työkyvyttömyyseläkkeestä aiheutuisi eläkejärjestelmälle huomattavat kustannukset.
- Toteuttajina työpaikka/työterveyshuolto, työhönkuntoutumisen palveluverkosto, opetushallinto, työhallinto
- Etuuksina: Kuntoutusraha, osakuntoutusraha tai kuntoutustuki, kuntoutusavustus, ammatillisesta kuntoutuksesta johtuvat välttämättömät kustannukset

Kelan vastuualue 1/2

Henkilöille,

- joilla on asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma, joka todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi tai
- joiden työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien on katsottava sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneen
- Työkyvyttömyyden uhkan edellytys ja ansiotason heikkenemisedellytys ovat kumpikin itsenäisiä Kelan kuntoutuksen myöntämisedellytyksiä.
- Kelalla on **yleinen vajaakuntoisten henkilöiden ammatillisen kuntoutuksen järjestämisvelvollisuus**
  - laaja-alaisempaa kuin työeläkejärjestelmän kuntoutus

Kelan vastuualue 2/2

- Vastaa henkilöistä, jotka ovat
  - työssä tai työttöminä
  - ei oikeutta tulevan ajan eläkkeeseen = ei vakiintunutta työhistoriaa, eikä kiinnittymistä työelämään
  - ei mahdollisuutta työeläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen (ansioraja)
- Nuoret pitkäaikaissairaat ja vammaiset vailla vakiintunutta työuraa
  - 16-19 -vuotiaat, työ- ja ansiokyky sekä mahdollisuudet valita ammatti olennaisesti heikentyneet
  - Kotikunnan tulee tehdä **opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelman** -> välttämätön! (KHOPS)
- Etuuksina: Kuntoutusraha tai kuntoutustuki, ylläpitokorvaus, harkinnanvarainen kuntoutusavustus
  - Nuorten kuntoutusraha, alle 20 -vuotiaalle myös ilman kuntoutuspäätöstä

Työ- ja elinkeinohallinto vastaa

- **Ns. vajaakuntoiset** työttömät tai työttömyysuhan alaiset henkilöt, joilla työkyvyttömyyden uhka **ei ole** todennäköinen, mutta mahdollisuudet saada sopivaa työtä tai säilyttää työ ovat huomattavasti vähentyneet.
- Vajaakuntoisella tarkoitetaan henkilöä, jonka mahdollisuudet saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia. Määrittely edellyttää lääkärin tai muun asiantuntijan lausuntoa.
- Työhallinto arvioi, että asiakas hyötyy ammatillisen kuntoutuksen palveluista
- Etuutena yleensä työttömyysturva
- Työ- ja elinkeinotoimistoissa ohjauksesta vastaavat kuntoutusneuvojat, erikoistyövoimaneuvojat tai ammatinvalintapsykologit

Erilaisia palveluja ja menetelmiä

Ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä

- Neuvonta- ja ohjaus, tuki
- Terveydelliset tutkimukset ja konsultaatiot sekä erilaiset työ- ja toimintakyvyn selvitykset ja arviot
- Ammatinvalinnan ohjaus ja urasuunnittelu
- Työ- ja koulutuskokeilut
- Työhönvalmennus
- Koulutus
- Elinkeino- ja yritystuet
- Tuki työllistymiseen
- Apuvälineet
- Työolosuhteiden järjestelytuki

Koulutusmuodot

- Peruskoulutus -> yleissivistävä koulutus
- Ammatillinen koulutus
  - Perusammattikoulutus = ensimmäinen ammatillinen koulutus
  - Uudelleen koulutus = koulutus uuteen ammattiin
  - Jatkokoulutus = saman alan ylemmän asteen koulutus (myös ylempi korkeakoulututkinto)
- Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus
  - 'Valmentava 1 ja valmentava 2'
- Oppisopimuskoulutus

Koulutuskokeilu

- Koulutusmahdollisuuksien arvioimiseksi
- Tarkoituksena on saada kuva koulutuksen asettamista vaatimuksista ja suoriutumisen edellytyksistä kyseisellä ammattialalla ja arvioida kiinnostusta alaan
- Pituudet vaihtelevat eri järjestelmissä, Kela yleensä n. 1-2 vkoa, työhallinto harkinnan mukaan

Kelan mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus

- Pitkäkestoista suunnitelmallista työharjoittelua yksityisessä työkeskuksessa tai jonkin palveluntuottajan järjestämänä tavallisilla työpaikoilla
- Tavoite:
  - Selvittää ja parantaa kuntoutujan työelämävalmiuksia, soveltuvuutta erilaisiin ammatteihin/tehtäviin ja/tai suoriutumista tietynlaisissa työtehtävissä.
  - Kiinnitetään huomiota työelämässä tarvittaviin sosiaalisiin taitoihin (vuorovaikutus, täsmällisyys, yhteistyökyky) sekä työssä suoriutumiseen.
  - Parantaa selviytymistä tavanomaisista arkielämän toiminnoista ja tukea kodin ulkopuoliseen toimintaan osallistumista
- Kesto yleensä 240 valmennuspäivää = n. yksi vuosi
  - Päätökset yleensä 6 kk + 3kk +3 kk jaksot
  - Yksilöllinen arviointi
- 20 seuranta-päivää kuntoutuksen päättymisen jälkeisenä vuotena

Mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksen kohderyhmä

- Kelan ammatillisen kuntoutuksen kriteerit
- Kuntoutujan ensisijainen työkykyä alentava ja työllistymistä vaikeuttava sairaus on psyykinen sairaus
  - lisäksi voi olla myös muita sairauksia
- Soveltuu
  - henkilöt, joiden työelämään paluuta tai ammatinvaihtoa on tarpeellista selvittää ja tukea
  - nuoret, joilla on vaikeuksia työllistyä, löytää sopiva ammatillinen ura tai saattaa ammatillisia opintoja päätökseen
  - em. syistä erityinen tarve pitkäkestoiseen tuettuun valmennukseen
  - pääsääntöisesti olemassa oleva hoitosuhde psykiatriseen yksikköön

Mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksen sisältö

Sisältää

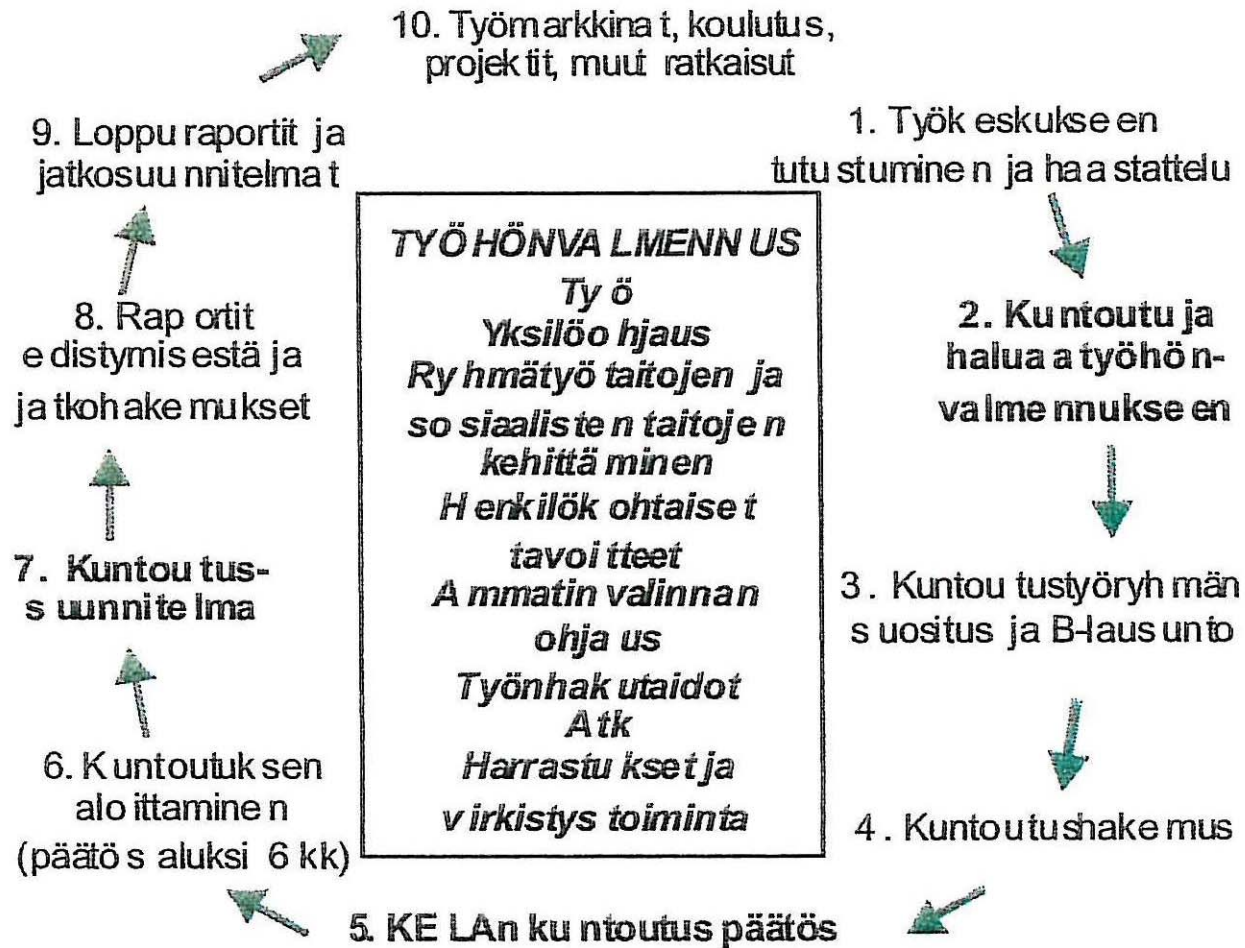
- ennakkohaastattelun ja tutustumiskäynnin kuntoutusyksikköön
- työn tekemistä työkeskuksen eri osastoilla
- yksilöohjausta
- ryhmätoimintaa
- vertaistukea sekä
- kuntoutuksen loppuvaiheessa työharjoittelun avoimilla työmarkkinoilla

Kuntoutustyöryhmä

- Kuntoutusyksikkö, Kela, työhallinto, hoitotaho sekä esim. sosiaali- ja opetustoimi

Työpari

- vastaa enintään 15 kuntoutujan ryhmästä
- työparilla pätevyysvaatimukset
  - toisella vähintään sosiaali- tai terveysalan AMK-tasoinen tutkinto tai muu ammattitutkinto + 3 vuoden työkokemus mielenterveysalalla (vastaa yksilöohjauksesta)
  - toisella työelämän asiantuntemusta

Kelan (nuorten) avomuotoinen työhönvalmennus

- Osa ammatillisen kuntoutuksen prosessia, jolla tuetaan vajaakuntoisen henkilön työelämään pääsyä
- Tavoitteet
  - Selvittää kuntoutujan työelämävalmiuksia, soveltuvuutta erilaisiin ammatteihin/tehtäviin ja/tai suoriutumista erilaisissa työtehtävissä
- Käytetään
  - ammatillisten suunnitelmien varmistamiseksi
  - suoran työllistymisen tueksi
- Huomioidaan
  - työelämässä tarvittavat sosiaaliset taidot
  - työssä suoriutuminen

Kelan työhönvalmennuksen kohderyhmä ja rakenne

- Kesto yleensä enintään 120 valmennuspäivää
  - voidaan jatkaa tarpeen vaatiessa
  - voidaan toteuttaa jaksoissa
- Kohderyhmä (esim.):
  - henkilöille, joiden työelämään paluuta tai ammatin vaihtoa on tarpeellista selvittää
  - nuoret, joilla vaikeuksia työllistyä tai saada ammatillisia opintojaan päätökseen
- Palveluntuottaja
  - yksityinen,
  - valmennuksesta vastaa työpari
  - toinen työparista ammatillisen kuntoutuksen asiantuntija, toisella vähintään sosiaali- tai terveysalan opisto- tai AMK-tutkinto
  - omaohjaaja määriteltävä
  - konsultaatiomahdollisuus oltava

Työhallinnon työhönvalmennus

- Lakiin julkisista työvoimapalveluista 2003
- Pääsääntöisesti tarjolla vain työhallinnon ammatillisen kuntoutuksen asiakkaille
  - TYP
  - Nuoret harkinnanvaraisesti
- Maksimissaan 60 päivää, käytännössä n. 10 pvää/asiakas
- Yksilöllistä työelämään tukevaa valmennusta, työvalmentajan työelämään ulottuva tuki
- Edelleenkin tarjottu lukumääräisesti vain harvoille asiakkaille
  - Vaikuttaisi siltä, että kohdistuu väärään kohtaan palvelujärjestelmää, 'väärät asiakkaat, oikeassa palvelussa'

Työolosuhteiden järjestelytuki

- Työolosuhteiden järjestelytukena voidaan korvata **työnantajalle aiheutuvia kustannuksia**, jos vajaakuntoisen henkilön **työhönsijoittuminen** tai **työn säilyttäminen** edellyttää työkoneisiin, -välineisiin tai – menetelmiin tai työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia tai järjestelyjä, jotka ovat **välttämättömiä** vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi.
- Työolosuhteiden järjestelytukena voidaan korvata myös **toisen työpaikalla työskentelevän työntekijän työpaikalla antama apu** vajaakuntoisen työssä selviytymisen parantamiseksi.

Työolosuhteiden järjestelytuen suuruus:

- **Työvälineisiin** yms. hankintoihin työolosuhteiden järjestelytukea voidaan myöntää
  - ✓ enintään 2 500 €/vajaakuntoinen henkilö.
  - ✓ enintään 3500 €/vaikeavammainen henkilö
- **Toisen työntekijän antaman avun** perusteella
  - ✓ enintään 250 €/kk enintään vuosi/vajaakuntoinen henkilö
  - ✓ enintään 350 €/kk enintään kaksi vuotta/vaikeavammainen henkilö
- Työolosuhteiden järjestelytuen myöntäminen on **harkinnanvaraista** ja päätöksen sen myöntämisestä tekee työnantajan hakemuksen perusteella paikallinen **työ- ja elinkeinotoimisto**

Järjestelytuen tarpeen arviointi

- Arvioitaessa työolosuhteiden järjestelytuen tarvetta ja sen myöntämisen edellytyksiä, työ- ja elinkeinoviranomaisen on kuultava työterveyshuollon tai työsuojelun asiantuntijoita.
- Työ- tai muussa palvelussuhteessa olevan vajaakuntoisen henkilön työolosuhteiden järjestelytuen myöntäminen edellyttää
  - **lääkärintausuntoa työntekijän työkyvyn rajoituksista sekä työterveyshuollon TAI työsuojeluviranomaisen arviota suunniteltavien järjestelyjen tarpeellisuudesta.** Lääkärintausuntoon tulee sisältyä tai olla erillisenä liitteenä työfysioterapeutin lausunto tarvittavista muutoksista/apuvälineistä työpaikalla.
- Mikäli tukea haetaan työvälineisiin, työkoneisiin yms. hankintoihin, hakemuksen liitteenä tulee olla **kustannusarvio** (tarjouspyynnöt) **hankinnoista.**
- Mikäli tukea haetaan toisen työntekijän antaman avun perusteella, tarvitaan **laskelma tai arvio** toisen työntekijän antaman **avun kustannuksista ja käytettävästä ajasta/pv.**

Nuoren kuntoutuksen tukeminen

Tarkoitus

- Ammatillisen kuntoutumisen varmistaminen
- Työllistymisen edistäminen
- Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen ehkäiseminen

Myöntämisedellytykset

- Ikä 16–19 vuotta
- Työ- ja ansiokyky tai mahdollisuudet valita ammatti ja työ sairauden, vian tai vamman vuoksi ovat olennaisesti heikentyneet ja on tarve tehostettuun työkyvyn arviointiin ja kuntoutukseen
- Henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma

Edellytyksenä henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma

- Kotikunnan sosiaali-, terveys- ja opetustoimen viranomaiset laativat yhdessä nuoren ja hänen huoltajiensa ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa Toimitetaan Kelalle maksutta
- Suunnitelmaan tulee sisältyä
  - arvio, jossa perustellaan sairauden, vian tai vamman vaikutus nuoren ammatillisen kuntoutumisen mahdollisuuksiin
  - alustava arvio ammatillisen kuntoutumisen tavoitteista
  - alustava suunnitelma opiskelun järjestämisestä, toteuttamisesta ja tarvittavista tukitoimista
- Suorittaminen
  - maksetaan kuntoutusajalta arkipäiviltä
  - nuoren kuntoutusraha maksetaan aina myös odotus- ja väliajoilta 20% alennettuna
  - maksetaan siihen saakka kun esim. koulutus päättyy
  - Vähintään 22,04 e/pvä

Apuvälineet

- Jos henkilö ei selviydy sairauden tai vamman vuoksi työstä tai opinnoista ilman kalliita apuvälineitä, voit saada ne ammatillisena kuntoutuksena Kelasta.
  - Esim. tekniset erityislaitteet, kuten lukutelevisio, piste- ja isonäytöt sekä atk-laitteistot. Kela voi korvata myös huollosta, korjauksesta ja käytön opastuksesta aiheutuvia kustannuksia.
- Voi saada aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen. Tällöin opiskelujen tulee tähdätä ammatillisiin opintoihin ja työelämään pääsyyn. Peruskoululainen esittääkin hakemuksensa liitteenä suunnitelman ammatillisen koulutuksen toteuttamisesta ja apuvälineiden tarpeellisuudesta opinnoissaan.
- Kela myöntää apuvälineitä myös osana harkinnanvaraista kuntoutusta, kun ne ovat välttämättömiä sairauden tai vamman takia työssä selviytymisessä.
  - Esim. erikoistyötuolit ja erikoisvalaisimet (silloin, kun työnantaja ei niitä järjestä). Kela ei korvaa harkinnanvaraisena kuntoutuksena myönnettyjen apuvälineiden huolto- ja korjauskuluja, vaan vastaat niistä itse.
- Muita jokapäiväiseen selviytymiseen liittyviä apuvälineitä voit tiedustella julkisesta terveydenhuollosta, esimerkiksi kunnan terveystieteidenkeskuksesta.
- Vaikeavammaisille henkilöille on vielä omat säädöksensä koskien apuvälineitä

**Miten ohjaan asiakastani
ammattilliseen kuntoutukseen?**

Elmeri Esimerkki

- n. 31 -vuotias työtön ylioppilas
- Työuraa yhteensä muutamia vuosia sekalaisista töistä, pääosin työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä, karensseja, työnhakijana yli 10-vuotta, ei ns. vajaakuntoinen
- Ensikontaktissa 'hankala asiakas', ei tarvitse palvelua, 'just kohta työllistyy', vaikea kommunikoida
- Aktivointisuunnittelu aloitetaan -> useassa tapaamisessa selviää, että tehnyt koko työttömyyden ajan aktiivista vapaaehtoistyötä, valokuvausta, lehden tekoa, taittoa jne.

Elmeri Esimerkki

- Osana TYP-toimintaa terveystarkastus -> todetaan yllättäen vakava kuulovamma
- Ohjataan työhallinnon maksusitoumuksella jatkotutkimuksiin, saa lääkärinlausunnon vammastaan -> oikeus ammatillisen kuntoutuksen palveluihin syntyy.
- Lähetete kuulopolille apuvälineitä varten.
- Aktivointisuunnittelussa kerrotaan ammatillisen kuntoutuksen tarjoamista mahdollisuuksista ja keskustellaan eri vaihtoehtoista
- Suunnitelma: Toiveena ammattikoulutus media-alalta -> koulutuskokeilu työhallinnon maksusitoumuksella erityisammattioppilaitoksessa, koulutushaut myös tavallisiin oppilaitoksiin sekä vaihtoehtoiseen ammattikouluun

Elmeri esimerkki

- Kuntoutushakemus Kelaan
  - Ammatillisen peruskoulutuksen haku ammatillisena kuntoutuksena.
  - Hakemuksen liitteenä lääkärinlausunto, jossa kannanotto ammatillisen kuntoutuksen tarpeesta, suositus/kuntoutussuunnitelma (yhteispalvelupisteen työvoimaohjaaja, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä), sekä alalle soveltuvuudesta koulutuskokeilulausunto
  - Kela antaa ennakkopäätös kuntoutuksen myöntämisestä
- Hyväksytään opiskelijaksi erityisammattioppilaitokseen (7/76)
- Kuntoutusraha haku, toimeentulotukiasiakkuus katkeaa kuntoutusetuuksien tullessa maksuun (odotusajalle)
- Aloittaa 3 vuoden opinnot seuraavana syksynä

Ohjauksen eri vaiheet

- **Selvittely ja kontaktin luonti**
  - Perusteena tulee aina olla em. vika, vamma tai sairaus sekä eri järjestelmien vaatimien kriteerien täytyminen
- **Kuntoutussuunnitelma**
  - Lääkärin B-lausunto
  - Muut tilannetta selvittävät asiakirjat
- **Kuntoutushakemuksen tekeminen**
  - Erikseen kuntoutusetuushakemus
- **Kuntoutuspäätös**
  - Maksaja harkitsee aina mitä myöntää
- **Suunnitelman toteutusvaihe**
  - Kuntoutuja tarvitsee usein edelleen tukea
- **Työelämään siirtymisen varmistaminen**
  - Ideaalitalanteissa, esim. vakuutuslaitokset ja työeläkejärjestelmä

Lisätietoja

- Kelan, työ- ja elinkeinohallinnon, työeläke- ja vakuutuslaitosten sivut
  - www.tyoelake.fi, <http://tyoelakelakipalvelu.etk.fi/>
  - Vakuutus kuntoutus VKK ry, www.vkk.fi
  - Työhön kuntoutumisen palveluverkosto, www.vkk.fi/palveluverkosto
  - Kuntoutus asian neuvottelukunta www.kunk.fi
  - Vammaisneuvosto <http://www.vane.to/>
  - www.kuntoutusportti.fi
  - www.kunnet.fi
  - www.tyollisyysportti.fi
  - Apuvälineet: <http://info.stakes.fi/apuvälineet/FI/index.htm>
  - Toimeentuloturva 2009 –kirja <http://www.varma.fi/Varma/fi-FI/Top/Julkaisut/Toimeentuloturva.htm>
  - www.vates.fi, www.vates.fi/virpa, www.sosiaalinenyritys.fi
  - www.takaisintoimeen.fi/
-
- Palveluntuottajien, erityisammattioppilaitosten, vammaisjärjestöjen jne. www-sivut

Lopuksi

Kuntoutus on oikeus ja mahdollisuus

- Kuntoutusjärjestelmässä tarjolla 'jokaiselle jotakin'
  - ongelmana miten löytää oikeat palvelut ja kuka prosessia kulloinkin ohjaa ja tukee
- Kuntoutus- ja työllistymisjatkumo ja liikkuminen eri järjestelmien välillä on mahdollista ja välttämätöntä, mutta vaatii työntekijöiltä paljon osaamista ja moniammatillista yhteistyötä
  - tällä hetkellä järjestelmät hyvin erillään, OECD kiinnittänyt huomiota järjestelmän heikkoon vaikuttavuuteen
- Kuntoutuksen myyttisyys
  - Ei vain 'jumppaa' tai vain jollekin hyvin rajalliselle kohderyhmälle
  - Kyky ja oikeusajattelu, ei sairausajattelu
  - Vajaakuntoisuuden arvioinnista kykyjen ja toiveiden kartoitukseen